



Rättsfallssamlingen

Förenade målen T-721/18 och T-81/19

**Zoi Apostolopoulou
och
Anastasia Apostolopoulou-Chrysanthaki
mot
Europeiska kommissionen**

Tribunalens dom (nionde avdelningen) av den 21 december 2021

”Utomobligatoriskt skadeståndsansvar – Bidragsavtal som ingåtts i samband med olika unionsprogram – Det mottagande bolaget har åsidosatt avtalsbestämmelserna – Bidragsberättigande kostnader – Olafs utredning – Likvidation av bolaget – Återkrav görs gällande mot bolagsmännen i det bidragsmottagande bolaget – Verkställighet – Påståenden som gjorts av kommissionens advokater vid nationell domstol – Fastställande av vem som är svarande – Åsidosättande av formkrav – Delvis avvísning – Tillräckligt klar överträdelse av en rättsregel som har till syfte att ge rättigheter åt enskilda”

1. *Domstolsförfarande – Ansökan genom vilken talan väckts – Formkrav – Uppgift om saken – Kortfattad framställning av de grunder som åberopas – Ansökan om ersättning för skada som orsakats av en unionsinstitution – Yrkande om att denna institution ska förpliktas att agera på ett visst sätt – Föreläggande att inte göra något – Upptagande till prövning (Domstolens stadga, artikel 21 första stycket och artikel 53; tribunalens rättegångsregler, artikel 76 d)*

(se punkterna 86–89)

2. *Domstolsförfarande – Ansökan genom vilken talan väckts – Formkrav – Uppgift om saken – Kortfattad framställning av de grunder som åberopas – Ansökan om ersättning för skada som orsakats av en unionsinstitution – Yrkande om att denna institution ska förpliktas att agera på ett visst sätt – Föreläggande att göra något – Uppfyller inte kravet på precision – Avvísning (Domstolens stadga, artikel 21 första stycket och artikel 53; tribunalens rättegångsregler, artikel 76 d)*

(se punkterna 90–93)

3. *Domstolsförfarande – Invändning om litispendens – Talan avser samma parter, samma sak och samma grunder som en tidigare väckt talan – Skadeståndstalan om ersättning för olika typer av ideell skada – Talan avser inte samma sak som en tidigare väckt talan – Upptagande till prövning*

(se punkterna 98–105)

4. *Utomobligatoriskt skadeståndsansvar – Villkor – Rättsstridighet – Privaträttsligt bolag som fått finansiering via olika unionsprogram – Nationella verkställighetsförfaranden avseende återkrav av en del av finansieringen från bolagsmännen i bolaget – Kommissionens rättsliga ombud har vid nationella domstolar gjort olika påståenden om bolaget och dess bolagsmän – Omständighet som inte utgör någon rättsstridighet (Artikel 340 andra stycket FEUF)*

(se punkterna 126–131 och 151–156)

5. *Utomobligatoriskt skadeståndsansvar – Villkor – Tillräckligt klar överträdelse av en rättsregel som har till syfte att ge rättigheter åt enskilda – Rättsregel som ger rättigheter åt enskilda – Begrepp – Den i nationell rätt gällande principen om processuell lojalitetsplikt – Omfattas inte – Det föreligger inte någon rättsstridighet som kan ådra unionen utomobligatoriskt skadeståndsansvar (Artikel 340 andra stycket FEUF)*

(se punkterna 157–166)

Resumé

Sökandena är de enda två bolagsmännen i Koinonia Tis Pliroforias Anoichti Stis Eidikes Anagkes - Isotis (nedan kallat Isotis). Isotis är ett grekiskt privaträttsligt bolag utan vinstsyfte som bildades år 2004. När Isotis bildades ansågs det enligt den nationella lagstiftningen ha ställning som juridisk person. Detta innebar att Isotis borgenärer inte kunde vända sig till bolagsmännen för att erhålla betalning för sina fordringar förrän efter det att bolaget upplösts och likviderats, och under förutsättning att bolagets tillgångar inte var tillräckliga för att tillgodose borgenärerna.

Isotis hade ingått flera avtal med Europeiska gemenskapen, företrädd av Europeiska gemenskapernas kommission, avseende genomförandet av vissa projekt inom ramen för olika unionsprogram. Vissa av dessa avtal omfattades av en revision som genomfördes av kommissionen i februari 2010. I den slutliga revisionsrapporten konstaterades att inga av de utgifter som Isotis haft i samband med genomförandet av avtalen som omfattades av revisionen var stödberättigande och att samtliga relevanta belopp som utbetalats till Isotis skulle återkrävas. I december 2010 försattes Isotis i likvidation. I april och juni 2011 utfärdade kommissionen en rad debetnotor avseende de avtal som varit föremål för revision i februari 2010. Därefter genomförde Europeiska byrån för bedrägeribekämpning (Olaf) en utredning av huruvida bland annat Isotis eventuellt hade gjort sig skyldigt till bedrägerier riktade mot unionens ekonomiska intressen. Efter avslutad utredning lämnade Olaf rekommendationer om lämpliga åtgärder och rekommenderade även att upplysningar skulle överlämnas till de grekiska rättsliga myndigheterna med anledning av misstankarna om att det hade begåtts bedrägerier riktade mot unionens ekonomiska intressen.

Isotis väckte talan vid tribunalen med stöd av artikel 272 FEUF. Talan ogillades av tribunalen,¹ som förpliktade Isotis att bland annat återbetala de ekonomiska bidrag som bolaget hade erhållit enligt de avtal som varit föremål för revision i februari 2010. Isotis överklagande av denna dom ogillades av domstolen.²

Parallellt med de avtal som var föremål för revision i februari 2010 hade gemenskapen ingått ett avtal med en rad avtalsparter i olika medlemsstater i unionen, däribland Isotis. Avtalet syftade till att genomföra REACH112-projektet. I september 2013 utfärdade kommissionen en debetnota avseende återbetalning av ett visst belopp på grund av att Isotis inte längre deltog i REACH112-projektet. Isotis väckte en ny talan vid tribunalen, vilken bifölls såvitt avsåg de kostnader som bolaget hade deklarerat för den första referensperioden för REACH112-projektet och förpliktade Isotis att till kommissionen betala återstoden av det belopp som den hade krävt återbetalning av,³ jämte dröjsmålsränta.

I september 2017 delgav kommissionen sökandena tre exekutionstitlar, vilka hade upprättats av Monomeles Protodikeio Athinon (förstainstansdomstol med ensamdomare i Aten, Grekland). Domen varigenom den domstolen delvis biföll sökandenas invändning mot kommissionens ansökan om verkställighet upphävdes efter överklagande av Efeteio Athinon (appellationsdomstolen i Aten, Grekland). Sistnämnda domstol biföll sökandenas invändning mot kommissionens ansökan om verkställighet och anförde i domskälen att det enligt gällande grekisk rätt inte var möjligt att fullfölja verkställigheten gentemot sökandena, trots att sökandena var de enda två bolagsmännen i Isotis, och att en ansökan om verkställighet endast kunde riktas mot den juridiska personen Isotis.

I december 2018 respektive februari 2019 väckte sökandena talan vid tribunalen och yrkade bland annat ersättning för den skada som de påstod sig ha lidit till följd av att kommissionens advokater och en anställd vid Olaf hade kränkt sökandenas anseende och värdighet i samband med målet om invändning mot verkställigheten (nedan kallat mål T-721/18) samt till följd av att kommissionens advokater hade kränkt deras anseende och värdighet i samband med rättegången i målet om överklagande (nedan kallat mål T-81/19).

Tribunalen fann att talan i de båda målen till viss del skulle avvisas och till viss del skulle ogillas. Dessa mål gav tribunalen tillfälle att pröva den känsliga frågan i vilken utsträckning sökandena, som är de enda bolagsmännen i Isotis, kan få ersättning för den ideella skada som de påstår sig ha lidit till följd av olika påståenden som kommissionens rättsliga ombud gjort vid grekiska domstolar.

Tribunalens bedömning

Vad beträffar frågan huruvida talan i de båda målen kan tas upp till prövning behandlar tribunalen inledningsvis påståendet om att ansökan i målen inte uppfyller kravet på precision. I det avseendet påpekar tribunalen för det första att sökandenas yrkande om att kommissionen ska förpliktas att avstå från varje kränkning av deras person i framtiden ska anses utgöra ett yrkande om ett föreläggande att inte göra något. Ett sådant föreläggande är en av de former som unionsdomstolen kan välja för att bevilja ersättning in natura och kan endast konkretiseras om unionens utomobligatoriska skadeståndsansvar redan har fastställts. Tribunalen konstaterar

¹ Dom av den 16 juli 2014, Isotis/kommissionen (T-59/11, EU:T:2014:679).

² Beslut av den 31 maj 2016, Isotis/kommissionen (C-450/14 P, ej publicerat, EU:C:2016:477).

³ Dom av den 4 februari 2016, Isotis/kommissionen (T-562/13, ej publicerad, EU:T:2016:63).

därför att yrkandet kan tas upp till prövning, eftersom det har ett direkt samband med saken i de båda målen och eftersom sökandena vill erhålla ersättning för olika typer av ideell skada bestående i en kränkning av deras anseende som de anser att kommissionen är ansvarig för.

Tribunalen påpekar för det andra att sökandenas yrkande om att kommissionen ska förpliktas att göra en offentlig förklaring för att återupprätta sökandenas anseende ska anses utgöra ett yrkande om ett föreläggande att göra något. Tribunalen preciserar dock att det följer av rättspraxis att även om ersättning in natura kan ges i form av ett sådant föreläggande som unionsdomstolen riktar till kommissionen, så krävs det att yrkandet om föreläggande uppfyller kraven på klarhet och precision.⁴ Vad beträffar det aktuella fallet anser tribunalen att sökandenas yrkande inte kan tas upp till prövning, eftersom sökandena i sin respektive ansökan varken har angett vilken form den förklaring som syftar till att återupprätta deras anseende ska ha eller på vilket sätt den ska ske och inte heller har lämnat tillräckliga förklaringar angående den exakta omfattningen av deras yrkande.

Tribunalen övergår därefter till att pröva frågan om litispendens och konstaterar i det avseendet att eftersom ändamålet med talan i de båda målen inte är exakt detsamma, kan det inte anses föreligga litispendens. Tribunalen finner därför att talan i mål T-81/19 kan tas upp till prövning. Tribunalen konstaterar nämligen att även om den rättsliga grunden⁵ för talan i de båda målen visserligen är densamma, rör samma parter och avser ersättning för ideell skada som kommissionen påstås ha vållat var och en av sökandena, så är de skadeposter som sökandena har yrkat ersättning för inte identiska, eftersom de har sitt ursprung i olika faktiska omständigheter. För det första skulle upprepanandet, i samband med målet om överklagande, av påstått osanna och ärekränkande påståenden i sig kunna ge upphov till en annan slags skada än den som ursprungligen orsakats. För det andra gjorde kommissionen i samband med målet om överklagande nya påståenden, vilka, om de antas vara skadegörande, skulle kunna ge upphov till annan ideell skada än den som sökandena har åberopat i mål T-721/18.

Vad beträffar prövningen i sak behandlar tribunalen inledningsvis det handlande som läggs kommissionen till last. Tribunalen påpekar i det avseendet att kommissionens advokater, i de skrivelser som de gav in i målet i första instans och i målet om överklagande, inte lade sökandena till last att ha gjort sig skyldiga till bedrägliga handlingar, utan att ha spelat en aktiv roll i förvaltningen av Isotis. Vad beträffar mål T-721/18 finner tribunalen således att enbart påståendet att sökandena hade spelat en aktiv roll i Isotis förvaltning, inbegripet förvaltningen av unionsfinansieringen, inte kan anses utgöra en anklagelse om bedrägeri mot dem. Vad beträffar mål T-81/19 finner tribunalen på samma sätt att de påståenden som kommissionens advokater gjorde i samband med målet om överklagande och som syftade till att ifrågasätta huruvida Isotis kunde anses vara en juridisk person inte i sig utgör en anklagelse om bedrägerier riktade mot unionens ekonomiska intressen.

Tribunalen övergår därefter till att pröva huruvida den omständigheten att kommissionens advokater i samband med målet i första instans och målet om överklagande felaktigt hävdade att sökandena hade spelat en aktiv roll i Isotis förvaltning och gjorde ett antal påståenden om de faktiska omständigheterna som syftade till att ifrågasätta huruvida Isotis kunde anses vara en juridisk person utgör ett rättsstridigt handlande som kan medföra att unionen ådrar sig utomobligatoriskt skadeståndsansvar. Tribunalen finner att det saknas fog för vad sökandena anfört om att kommissionen kränkte deras rätt till mänsklig värdighet,⁶ nämligen att

⁴ Artikel 76 d i tribunalens rättegångsregler.

⁵ Artiklarna 268 och 340 andra stycket FEUF.

⁶ Såsom anges i artikel 1 Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna.

kommissionen kränkte denna rätt genom att i samband med målet i första instans och målet om överklagande framställa sökandena som bedragare mot kommissionen och unionen, eftersom detta resonemang bygger på en felaktig premis. Tribunalen erinrar vidare om att möjligheten att göra gällande sina rättigheter i domstol och den därmed förknippade domstolsprövningen under alla omständigheter är ett uttryck för en allmän rättsprincip som ligger till grund för medlemsstaternas gemensamma konstitutionella traditioner.⁷ Tribunalen påpekar nämligen att sökandenas resonemang innebär detsamma som att anse att allt som kommissionen anfört i målet om invändning mot verkställigheten för att visa på ett bedrägligt handlande från sökandenas sida ska – i den mån de nationella domstolarna slagit fast att det saknas fog för vad kommissionen anfört – anses utgöra ett åsidosättande av deras rätt till värdighet som kan medföra att unionen ådrar sig utomobligatoriskt skadeståndsansvar. Om sökandenas resonemang godtogs, skulle detta dock innebära en inskränkning av kommissionens rätt att föra talan vid nationell domstol för att utverka verkställighet av en dom från tribunalen i vilken kommissionen tillerkänns en fordran,⁸ i enlighet med kommissionens skyldigheter att säkerställa en god förvaltning av unionens resurser och att bekämpa bedrägerier och all annan olaglig verksamhet som riktar sig mot unionens ekonomiska intressen.⁹

I den sista delen av sin bedömning slår tribunalen fast att det saknas fog för vad sökandena anfört i mål T-81/19 om att kommissionens handlande är rättsstridigt, eftersom det strider mot principen om processuell lojalitetsplikt. Tribunalen påpekar nämligen för det första att sökandena inte har åberopat att det skett ett åsidosättande av en unionsrättslig bestämmelse som ger enskilda rättigheter, vilket är ett av de villkor som måste vara uppfyllt för att unionen ska ådra sig utomobligatoriskt skadeståndsansvar, utan ett åsidosättande av en i nationell rätt gällande princip som inte stadfästs i unionsrätten. Tribunalen erinrar vidare om att det är de nationella domstolarna som ska vara behöriga att kontrollera att verkställighet skett på ett rättsenligt sätt¹⁰ och konstaterar att det ankom på Efeteio Athinon (Appellationsdomstolen i Aten) att kontrollera att kommissionens advokaters handlande i samband med målet om invändning mot verkställigheten var förenligt med principen om processuell lojalitetsplikt. Tribunalen påpekar till sist att trots att den är ensam behörig att pröva mål om talan om utomobligatoriskt skadeståndsansvar mot unionen eller dess anställda,¹¹ får den inte i ett sådant mål uttala sig om kommissionens påstådda åsidosättande av en nationell processrättslig bestämmelse i samband med ett mål om verkställighet av en dom från tribunalen vid en nationell domstol. Detta skulle nämligen inkräkta på de befogenheter som uttryckligen förbehålls den nationella domstolen och därmed strida mot den fördelning av behörighet mellan unionsdomstolen och de nationella domstolarna som fastställs i EUF-fördraget.

⁷ Som har stadfästs i artiklarna 6 och 13 i Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna.

⁸ Med stöd av artikel 299 FEUF.

⁹ Enligt artiklarna 317 och 325 FEUF.

¹⁰ Artikel 299 fjärde stycket FEUF.

¹¹ Artikel 268 FEUF.